

Рішення спеціалізованої вченої ради ДФ 42.081.2023
Про присудження ступеня доктора філософії
Білостоцькому Олегу Вікторовичу

Спеціалізована вчена рада ДФ 42.081.2023 Одеського національного університету імені І. І. Мечникова прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право Білостоцькому Олегу Вікторовичу на підставі прилюдного захисту дисертації «Дискреційні повноваження судді: проблеми теорії та практики» за спеціальністю 081 «Право» 24 лютого 2024 року.

Білостоцький Олег Вікторович, 1969 року народження, громадянин України, отримав вищу освіту за спеціальністю «Правознавство» у 1991 році. Працює суддею Одеського окружного адміністративного суду.

Дисертацію виконано в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова. Науковий керівник – Степанова Тетяна Валеріївна, доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри конституційного права та правосуддя Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Здобувач має 9 опублікованих наукових праць, у тому числі: 1 стаття у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection; 3 статті у наукових фахових виданнях України:

1. Білостоцький О.В. Ознаки (характерні риси) дискреційних повноважень судді. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. №5(46). С.26-29.
2. Білостоцький О.В. Дискреційні повноваження судді при проведенні процедури урегулювання спору за участю судді. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. №6(47). С.30-33.
3. Білостоцький О.В. Суддівська дискреція як елемент доступу до правосуддя. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2022. №60. С.40-42.
4. Sviatoshniuk, Serhii S.; Bakalo, Liliia O.; Bilostotskyi, Oleg V.; Gut, Serhii F.; Chaikovskiy, Oleg I.; Zaiets, Oleksandr M. Legal Mechanisms for Protection of the Rights of Participants in Contractual and Non-Contractual Legal Relations. *Cuestiones Politicas*. 2021. Vol.39. № 71. Pp. 147-165 (*Web of Science Core Collection*).

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради.

Голова ради: Миколенко Олександр Іванович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова – оцінка позитивна без зауважень.

Рецензент – Гаран Ольга Володимирівна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Зауваження та рекомендації:

1. Дискусійною видається пропозиція здобувача щодо визнання дискреції судді складовою доступу до правосуддя.

Дійсно, доступ до правосуддя останнім часом значно розширено за змістом, враховуючи судову практику ЄСПЛ останніх років. Однак, на думку рецензента, доречніше відносити дискреційні повноваження до складових права на справедливий розгляд справи судом. У зв'язку з вищевказаним пропозиція здобувача потребує додаткового обґрунтування.

2. Викликає зауваження пропозиція здобувача щодо визначення поняття дискреційних повноважень суддів шляхом уточнення, що закон дозволяє судді реалізувати їх на свій розсуд (суддівський розсуд), що є проявом суддівської активності.

Як неодноразово в роботі зазначає автор, суддя має бути наділений певною свободою («суддівський активізм») для швидкого відновлення прав учасників правовідносин при виявленні колізій і прогалин законодавства. Однак ця свобода може мати вираз як в активних, так і в пасивних діях (утриманні від реалізації певних повноважень). Наприклад, суддя, проаналізувавши конкретні обставини справи, приходять до висновку про недоцільність призначення експертизи. Це в подальшому виключає необхідність дослідження та оцінки такого доказу у справі. Таким чином, вважаємо, що судова активність, як особлива риса дискреційних повноважень судді, може проявлятися в пасивній поведінці.

Рецензент – Токарчук Людмила Михайлівна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Зауваження та рекомендації:

1) Видається штучним розмежування неправильного застосування суддівського розсуду на умисне та неумисне, у зв'язку з чим запропоновано встановлювати різні види негативних наслідків для судді при неправильному застосуванні дискреційних повноважень. Тому вказана пропозиція потребує додаткового обґрунтування.

2) Здобувач пропонує поділяти дискрецію на 2 форми – повну та обмежену. Погоджуючись загалом з вказаним поділом, здобувачеві доречно було б розглянути можливість використання термінів «варіативна» або «альтернативна» для другої форми, оскільки термін «обмежена» має негативну конотацію при використанні його відносно повноважень судді в ході відправлення правосуддя.

Крім того, робота б значно виграла, якщо б здобувач систематизував свої пропозиції в формі проєкту змін до чинного процесуального

законодавства з метою його вдосконалення.

Опонент – Ніколенко Людмила Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ МВС України.

Зуваження та рекомендації:

По-перше, потребує додаткового обґрунтування виділення в якості окремих функцій дискреційних повноважень судді, запропонованих здобувачем, інформаційної та сигнальної функцій.

З точки зору змістовного, лінгвістичного навантаження термінів «інформаційний» та «сигнальний» вони близькі між собою і можуть бути використані як синоніми. Тому розмежування цих функцій потребує додаткового дослідження та дообґрунтування, в протилежному випадку видається доречним їх об'єднання.

По-друге, потребує додаткового обґрунтування розмежування дискреційних від недискреційних повноважень через форму реалізації. Здобувач зазначає, що такими підставами для розмежування є активні дії судді чи можливість бездіяльності судді, а також заняття ним пасивної позиції в процесі. Однак виділення саме таких підстав для розмежування видається дискусійним. Зокрема, і дискреційні, і недискреційні повноваження можуть бути реалізовані як у вигляді активних дій, так і бездіяльності з тою лише різницею, що в недискреційних повноваженнях бездіяльність встановлена законодавством, а в дискреційних може бути результатом розумової діяльності судді. Наприклад, якщо суддя, проаналізувавши матеріали справи та розуміючи сутність позовних вимог, дійшов висновку про недоцільність призначення експертизи або виклику свідка, то його дискреційні повноваження будуть реалізовані через бездіяльність. З урахуванням вказаного ця пропозиція потребує додаткового обґрунтування.

По-третє, дискусійним видається і положення, що дискреційним повноваженням судді властива така характеристика, як «ініціатором реалізації таких повноважень може бути як суд, так і учасник справи». Вважаємо, що учасник справи може бути ініціатором звернення до судді з пропозицією реалізувати те чи інше дискреційне повноваження, однак ініціатором прийняття рішення про доцільність саме реалізації таких повноважень може виступати виключно суддя.

Насамкінець, дискусійною видається пропозиція дисертанта щодо розширення дискреційних повноважень судді у період COVID-19, воєнного стану та інших кризових етапів держави з можливістю виходу за межі позовних вимог, якщо це необхідно для ефективного захисту прав, свобод, інтересів людини і громадянина.

Ця ідея, на нашу думку, потребує суттєвого переосмислення та концептуального підходу з точки зору можливості безконтрольних

зловживань з боку судді та спотворення принципу верховенства права. Сама ідея дискреції, суддівської активності стикається з необхідністю постійного контролю з боку держави за такими діями. А в періоди воєнного стану та інших кризових етапів держави такий контроль у зв'язку з об'єктивними обставинами знижений. Наприклад, у період COVID-19 у зв'язку з карантинними обмеженнями довгий час не могли проводитися загальні збори відповідних органів, які мали сформувати склад Вищої ради правосуддя, повноважний розглядати скарги на суддів (в тому числі). І в той час порушення суддями присяги, процесуальні та інші значні порушення не знаходили захисту від держави на належному рівні. Тому надання додаткових повноважень суддям в той час могло спричинити хвилю невиправданих та зухвалих зловживань з боку суддів. Тому межі дискреції здавна є предметом численних досліджень та дискусій, і однозначного вирішення цього питання поки не сформовано. З урахуванням зазначеного до впровадження таких змін слід підходити дуже зважено.

Опонент – Петренко Наталія Олегівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового, земельного та господарського права інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ

Зауваження та рекомендації:

Зокрема, за аналізом виведених здобувачем вперше функцій дискреційних повноважень судді видається дискусійним відокремлення стабілізуючої, регулятивної та забезпечувальної функцій. Об'єднання вказаних функцій в одну, на думку рецензента, сприятиме цілісному підходу до розуміння дискреції, оскільки завдяки наданню судді певного ступеню свободи при розгляді справи та винесенні рішення врегульовуються відносини між учасниками процесу та усуваються невизначеності, які виникають внаслідок незадовільного правового регулювання. Враховуючи зазначене, проблема визначення функцій дискреційних повноважень судді видається актуальною та може стати предметом подальших наукових досліджень.

Крім того, видається непослідовною позиція здобувача, який в окремому підрозділі (с.с.73-89 роботи) визначає ознаки (характерні риси), що властиві дискреційним повноваженням судді, зокрема, з виділенням варіативності, оптимальності, індивідуальності, судової активності та інших, однак не включає більшість з них у авторське визначення дискреційних повноважень судді.

Дискусійною також слід визнати виділення серед характерних рис дискреційних повноважень судді ознаки екологічності.

Здобувач пояснює свою пропозицію тим, що «в кожному конкретному випадку суддя має вести себе «екологічно» та приймати на себе відповідальність за прийняті рішення в межах дискреційних повноважень. І лише у виключних випадках, «екологічно» оцінивши необхідність отримання

додаткових рішень чи роз'яснень інших органів, звертатися для отримання таких рішень та роз'яснень, і лише «екологічно» оцінивши повторюваність правопорушення, ініціювати законодавчі зміни в цій чи іншій сфері» (с.84 дисертації). Однак вказаний термін не є усталеним і потребує пояснення. Можливо, автору доцільніше було б замінити його на термін «доцільність» або «ефективність», які фактично мають таке саме навантаження, але є усталеними і зрозумілими в наукових колах (наприклад, за Словником української мови «доцільний» – це «відповідний поставленій меті, практично корисний, розумний», «ефективний – який приводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект»).

Цікавим видається дообґрунтування здобувачем надання права законодавчої ініціативи Верховному Суду. Однак вказана ідея в дисертації, на жаль, не розвинена. Тому, можливо, в ході захисту дисертант уточнить свою позицію щодо того, який саме структурний підрозділ Верховного Суду, на його думку, має бути наділений цим правом. Крім того, видається цікавою його думка про те, чи не посилюватиме це судову владу порівняно з іншими гілками влади, оскільки, отримавши право законодавчої ініціативи поряд з депутатами, Президентом і Кабінетом Міністрів України, представники суду фактично перетворюватимуться на суб'єктів лобіювання певних ідей і концепцій.

У дискусії взяли участь присутні на захисті:

Опонент: Ніколенко Людмила Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ МВС України – позитивно оцінила захист здобувача, зазначивши, що дослідження є комплексним, були розглянуті різні аспекти та особливості здійснення суддями дискреційних повноважень. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у науковій діяльності, на основі яких можуть бути розроблені нові наукові положення з удосконалення правового регулювання реалізації дискреційних повноважень суддями України. Здобувач Білостоцький Олег Вікторович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Опонент: Петренко Наталія Олегівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового, земельного та господарського права інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ – надала позитивну оцінку дисертаційному дослідженню та виступу здобувача. Підкреслила, що обрана тема дисертації є дуже актуальною. Робота виконана на високому теоретичному та практичному рівнях. Здобувач заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент: Токарчук Людмила Михайлівна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І.І. Мечникова – зазначила, що здобувач

повною мірою оволодів методологією наукових досліджень, у роботі використаний «широкий арсенал» загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Авторські висновки та пропозиції є ґрунтовними та достовірними. Усі поставлені у Вступі завдання були виконані в процесі дослідження, зазначена мета була досягнута. Дисертаційне дослідження було виконано з дотриманням усіх вимог щодо форми та змісту роботи. Білостоцький Олег Вікторович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент: Гаран Ольга Володимирівна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І.І. Мечникова – підтримала здобувача, зазначивши, що обрана тема дисертації є актуальною. Також рецензент зазначила, що дисертаційне дослідження виконано на високому науковому рівні, відповідає усім вимогам, результати дослідження можуть бути використані на практиці. Здобувач Білостоцький Олег Вікторович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Голова ради: Миколенко Олександр Іванович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова – зазначив, що дисертаційне дослідження присвячене розв'язанню актуального питання; є своєчасним та має значний практичний інтерес як протягом мирного часу, так й під час збройних конфліктів. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному та практичному рівнях: ґрунтується на комплексному застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження, відповідно до завдань та мети дослідження, з урахуванням визначених предмета та об'єкта дослідження. Результати та висновки дисертації були апробовані належним чином. Містить нові положення у сфері дослідження дискреційних повноважень судді. Цікавим і таким, що має значення для подальших досліджень, здається висновок про визнання дискреції судді складовою доступу до правосуддя. Слушною видається також аргументація особливостей реалізації дискреційних повноважень колегією суддів з урахуванням процесуальної фігури судді-доповідача. Запропонований здобувачем поділ повноважень судді на обов'язкові (безальтернативні) та дискреційні повноваження має не лише теоретичне, але й практичне значення. Наукова доповідь здобувача побудована за логічною структурою, усі положення наукової новизни викладені чітко та ясно. На усі запитання та зауваження рецензентів та опонентів відповідав впевнено та аргументовано. За своїм змістом, науковою новизною та оформленням дисертація на тему «Дискреційні повноваження судді: проблеми теорії та практики» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016

року № 261, та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Білостоцький Олег Вікторович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування про присудження ступеня доктора філософії Білостоцькому Олегу Вікторовичу:

Подано голосів	- 5;
За	- 5;
Проти	- немає;
Утримались	- немає.

Голова спеціалізованої
вченої ради

Олександр МИКОЛЕНКО

